UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ŞCOALA DOCTORALĂ ŞTIINŢE JURIDICE

Cu titlu de manuscris
CZU 343.357(043.2)

POPENCO Adrian

ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE ALE INFRACȚIUNII DE NEGLIJENŢĂ ÎN SERVICIU

SPECIALITATEA – 554.01 DREPT PENAL ŞI EXECUŢIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctor în drept

Autor: _____ Popenco Adrian

Conducător de doctorat: _____ Eşanu Adriana, dr. în drept, conf. univ.

Comisia de îndrumare: _____ Cușnir Valeriu, dr. hab. în drept, prof. univ.

_____ Vidaicu Mihaela, dr. în drept, conf. univ.

_____ Hadîrca Igor, dr. în drept, conf. univ.

Chişinău, 2020

Teza a fost elaborată în cadrul Şcolii doctorale *Ştiinţe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova

Autor:

_____ Popenco Adrian

Conducător de doctorat:

_____ Eşanu Adriana, doctor în drept, conferențiar universitar

Comisia de doctorat:

Preşedintele comisiei: Brînza Sergiu, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Conducătorul de doctorat: Eşanu Adriana, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali: Cușnir Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Grecu Raisa, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Stati Vitalie, doctor în drept, conferențiar universitar

Susţinerea va avea loc la **„___” noiembrie 2020**, ora ____, blocul 2 al USM, biroul 119, str. Mihail Kogălniceanu, mun. Chişinău

Rezumatul și teza de doctorat pot fi consultate la biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (www.cnaa.md)

Autor _____

Secretarul comisiei de doctorat _____ Copețchi Stanislav,
doctor în drept, conferențiar universitar

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei

Din prevederile de la lit.f) alin.(2) art.45 din Legea integrităţii, nr.82 din 25.05.2017,[1] se desprinde că infracţiunile de neglijenţă în serviciu sunt acte conexe corupţiei. Ţinând cont de lupta acerbă dusă la etapa actuală cu fenomenul corupţiei, conchidem că infracţiunile de neglijenţă în serviciu trebuie considerate ca fiind în aceeaşi măsură dăunătoare societăţii ca şi celelalte fapte conexe corupţiei (abuzul de putere sau abuzul de serviciu, falsul în acte publice etc.). Iar aşa cum se subliniază în Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei naţionale de integritate şi anticorupţie pentru anii 2017-2020, nr.56 din 30.03.2017,[2] „[o]rice act de corupţie, indiferent ce formă îmbracă – mituire, neglijenţă, exces sau abuz, implică şi încălcări ale drepturilor omului".

Datele statistice atestă că la ziua de astăzi infracţiunile de neglijenţă în serviciu sunt puţin în scădere în raport cu anii precedenţi. De exemplu, potrivit Raportului de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2016,[3] ponderea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu în structura infracţiunilor de corupţie şi a celor conexe corupţiei depistate de organele competente constituie 3,1%. Totodată, în raport cu anul 2015 numărul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu a scăzut cu 4%. De asemenea, conform Raportului de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2017,[4] ponderea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu în structura infracţiunilor de corupţie şi a celor conexe corupţiei depistate de organele competente reprezintă 2%. În acelaşi timp, în raport cu anul 2016 se observă o diminuare cu 27% a numărului de infracţiuni săvârşite şi depistate de organele competente. Mai exact, dacă în anul 2016 au fost înregistrate 22 cazuri de neglijenţă în serviciu, atunci în anul 2017 numărul acestora s-a redus la 16.

La fel, potrivit Raportului de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2018,[5] din numărul total de 714 cauze penale pornite de către ofiţerii de urmărire penală 11 au constituit infracţiuni de neglijenţă în serviciu. Iar potrivit Raportului de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2019,[6] din numărul total de 640 cauze penale pornite de către ofiţerii de urmărire penală doar 7 au constituit infracţiuni de neglijenţă în serviciu.

---

[1] În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.229-243.
[2] În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.216-228.
[3] *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2016*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1479143_md_raportul_de_ac.pdf
[4] *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2017*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1823143_md_raport_cna_201.pdf
[5] *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2018*. Disponibil https://cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf
[6] *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2019*. Disponibil https://cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf

În pofida faptului că infracţiunile de neglijenţă în serviciu ocupă o pondere relativ mică în structura infracţiunilor conexe corupţiei, precum şi a faptului că în ultima perioadă numitele infracţiuni înregistrează o dinamică negativă, însăşi existenţa acestor fapte în societate trezeşte totuşi îngrijorare, întrucât sunt săvârşite de persoane publice, înzestrate cu drepturi şi obligaţii specifice, şi care, în mod normal, ar trebui să acţioneze spre binele societăţii *per ansamblu*, nu însă în detrimentul acesteia.

Existenţa unor atare fapte în societate creează impresia că unor persoane publice le lipseşte competenţa şi profesionalismul necesar pentru îndeplinirea atribuţiilor în sfera publică, ceea ce, implicit, determină formarea opiniei publice cu privire la realizarea în ansamblu de către persoanele publice a sarcinilor ce le-au fost atribuite de către stat. În calitate de reprezentanţi ai statului, persoanele publice, persoanele cu funcţie de demnitate publică trebuie să dea dovadă de diligenţă, prudenţă, conştiinciozitate etc. în realizarea atribuţiilor de serviciu.

Actualitatea tematicii abordate are la bază şi alte raţiuni:

1) Studiul practicii judiciare în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu demonstrează că cei abilitaţi cu aplicarea legii penale se confruntă cu diverse probleme de calificare a celor comise în tiparul art.329 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM)[7];

2) De asemenea, se observă interesul practicienilor, inclusiv al avocaţilor şi al judecătorilor, manifestat în ultimul timp faţă de semnele estimative utilizate de legiuitorul moldav la descrierea elementelor componenţelor de infracţiune consacrate în Partea Specială a Codului penal. În special, se remarcă reacţia, în cele mai dese cazuri negativă, a persoanelor sus-indicate faţă de aceste semne care, de altfel, nu sunt străine cadrului incriminator consacrat la art.329 CP RM;

3) Tot mai des şi mai des este sesizată necesitatea stabilirii clare a liniilor de demarcaţie între infracţiunile de neglijenţă în serviciu şi alte fapte penale conexe.

Încadrarea temei în preocupările internaţionale. La nivel internaţional, tendinţa acută exprimată în lupta cu infracţiunile conexe corupţiei, inclusiv cu faptele de neglijenţă în serviciu, este dedusă implicit din analiza următoarelor instrumente juridice internaţionale şi regionale: Convenţia ONU împotriva corupţiei, adoptată la New York la 31 octombrie 2003,[8] ratificată prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva

[7] *Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.
[8] *Convenţia Naţiunilor Unite împotriva corupţiei*. Disponibil: http://www.cdep.ro/proiecte/2004/400/40/5/conv445.pdf

corupţiei, nr.158 din 06.07.2007[9]; Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999,[10] ratificată prin Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei penale privind corupţia, nr.428 din 30.10.2003.[11]

Încadrarea temei în context inter- şi transdisciplinar. Rezultatele investigaţiei, concluziile formulate în lucrare pot contribui la dezvoltarea altor ştiinţe, atât juridice, cât şi non-juridice: teoria generală a dreptului, criminologia, penologia, criminalistica, procedura penală, sociologia, politologia etc. În special, pot fi furnizate concepţii şi orientări importante în ce priveşte delimitarea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu de alte fapte similare, inclusiv abateri disciplinare (categorii juridice inerente normelor de dreptul muncii).

Toate acestea au determinat intenţia noastră de a întreprinde o nouă investigare a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu din perspectivă teoretică, empirică şi comparativă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare

Lucrări ştiinţifice destinate în exclusivitate analizei aspectelor juridico-penale ale infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM au fost publicate într-un număr relativ redus (cu excepţia celor semnate relativ recent de I.Serbinov).

Astfel, printre cele mai relevante se înscriu lucrările elaborate de următorii autori consacraţi: S.Brînza, V.Cuşnir, L.Gîrla, I.Macari, R.Popov, T.Popovici, Ig.Serbinov, V.Stati, Iu.Tabarcea, I.Ţurcan (*Republica Moldova*); T.Basova, V.N. Borkov, Iu.S. Rubţova, S.A. Eliseev, A.V. Ivancin, S.V. Izosimov, M.N. Kaplin, V.A. Kocerga, V.V. Losev, V.A. Merzleakova, M.A. Tîneanaia, E.V. Ţariov, Ia.Iu. Vasilieva, B.V. Voljenkin (*Federaţia Rusă*); A.Iu. Rîjankov (*Republica Belarus*); D.Buda, C.Duvac, Gh.Diaconescu (*România*), care au și fost luate în atenție de către autor.

Totuşi, în doctrina de specialitate, precum şi în activitatea practică a celor abilitați cu aplicarea legii penale au rămas neelucidate diverse aspecte care merită a fi luate în vizor, inclusiv dileme în ce priveşte aplicarea normelor de incriminare abordate de autor în demersul său ştiinţific. Toate acestea potenţează necesitatea şi actualitatea unei cercetări complexe axate în exclusivitate pe analiza normelor de incriminare consemnate la art.329 CP RM în vederea soluţionării problemelor teoretico-practice existente. Mai mult, în teza de doctorat se încearcă abordarea unor aspecte de pe noi poziţii teoretico-practice.

Problema ştiinţifică importantă de cercetare constă în elaborarea unui cadru conceptual complex cu referire la infracţiunile de neglijenţă în serviciu în corespundere cu cadrul teoretico-

[9] În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.103-106.
[10] *Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia*. Disponibil: https://cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia_.pdf
[11] În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.229.

normativ actual, ceea ce a permis identificarea imperfecţiunilor de care suferă normele de incriminare supuse analizei şi, corespunzător, înaintarea unui şir de propuneri menite să îmbunătățească textul incriminator examinat în vederea facilitării activităţii practicienilor în ce priveşte aplicarea corectă a normelor înscrie la art.329 CP RM.

Scopul şi obiectivele tezei

Scopul lucrării constă în efectuarea unei investigaţii teoretico-normative solide în materia ce vizează infracţiunile de neglijenţă în serviciu, în depistarea şi clarificarea problemelor practice cu care se confruntă persoanele abilitate cu aplicarea legii penale la aplicarea *in concreto* a normelor înscrise la art.329 CP RM, precum și în identificarea carenţelor de care suferă respectivele norme, cu formularea unor propuneri legislative apte să îmbunătăţească cadrul legal actual în materie.

În vederea atingerii scopului enunțat, au fost trasate următoarele *obiective*:

– analiza accepţiunilor şi tezelor doctrinare evocate de oamenii de ştiinţă din Republica Moldova, precum şi de cei din alte state, pe marginea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu;

– abordarea teoretico-normativă a elementelor componenţelor de infracţiune consacrate juridic la art.329 CP RM;

– determinarea particularităţilor definitorii ale victimei infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM;

– aprecierea conţinutului urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM;

– stabilirea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM şi cele cuprinse în actele normative de referinţă;

– analiza critică a tehnicii legislative de construcţie a normelor înscrise la art.329 CP RM;

– cercetarea practicii judiciare în materia infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM;

– disocierea infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM de unele fapte conexe amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum şi de alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeaşi parte a Codului penal;

– realizarea studiului comparativ în materia ce vizează infracţiunile de neglijenţă în serviciu în raport cu reglementările din legislaţiile penale ale unor state străine;

– depistarea carenţelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor incriminatoare prevăzute la art.329 CP RM;

– formularea propunerilor *de lege ferenda* apte să îmbunătăţească conţinutul normelor ce incriminează faptele de neglijenţă în serviciu.

Ipoteza cercetării

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

– în procesul calificării neglijenţei în serviciu neinvocarea normelor completatoare (de referinţă) sau invocarea *in abstracto* a acestora are drept consecinţă inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM;

– în sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporţii mari intereselor publice sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (cauzate ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea altor urmări grave;

– forma prelungită a infracţiunii este incompatibilă cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu, întrucât sub aspect subiectiv infracţiunea prelungită se caracterizează prin prezenţa intenţiei şi a scopului, ceea ce este străin infracţiunilor de neglijenţă în serviciu;

– încălcarea din imprudenţă a obligaţiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidenţa altor norme de incriminare.

Metodologia cercetării ştiinţifice

În calitate de metode la realizarea scopului şi obiectivelor propuse au servit: metoda logică, metoda istorică, sistematică, inducţia, deducţia etc. De menţionat metoda comparativă, prin a cărei aplicare au fost analizate legislaţiile penale ale statelor străine având norme corespondente celor de la art.329 CP RM, ca: Azerbaidjan, Kîrgîzstan, Armenia, Belarus, Kazahstan, Tadjikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Federaţia Rusă, Lituania, Letonia, România, Danemarca, Muntenegru, Cehia, Bosnia şi Herţegovina, Norvegia, Suedia, Bulgaria, Croaţia, Finlanda, Serbia, Slovenia, Polonia, Slovacia, Elveţia, Islanda, Mongolia, Vietnam, China, Filipine.

Metoda comparativă a fost utilizată la delimitarea infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM de unele fapte penale similare.

O parte din studiu a fost axată pe analiza practicii judiciare în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu, fiind supuse cercetării peste 85 de hotărâri judecătoreşti.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării

Noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute îşi găseşte exprimare în faptul că sunt identificate varii probleme teoretico-practice de ultimă oră la care s-a încercat a fi aduse soluţii potrivite.

Noutatea ştiinţifică a lucrării elaborate consistă şi în: 1) punctarea manierei de identificare a conţinutului obiectului juridic secundar al infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM prin raportarea acestuia la tipul urmărilor prejudiciabile survenite; 2) statuarea detaliată asupra particularităţilor definitorii ale obiectului material şi ale victimei infracţiunilor de neglijenţă în

serviciu; 3) stabilirea entităţilor ce nu pot apărea în postura de victime ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu; 4) evidenţierea coraportului dintre normele incomplete prevăzute la art.329 CP RM şi cele completatoare din actele normative de referinţă; 5) argumentarea plenară a conţinutului celor două modalităţi normative de exprimare a faptei prejudiciabile prin prisma practicii judiciare în materie; 6) raţionarea, din perspectiva principiului *„ultima ratio”,* asupra poziţiei legiuitorului moldav de a include urmarea prejudiciabilă şi, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă şi urmare pe post de semne constitutive ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu; 7) relevarea exactă a conţinutului urmărilor prejudiciabile consemnate în art.329 CP RM; 8) demonstrarea, prin raţionamente, a imposibilităţii evoluării venitului ratat în calitate de formă a daunelor în proporţii mari şi deosebit de mari; 9) evidenţierea practicii judiciare neuniforme în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu în ceea ce priveşte stabilirea conţinutului semnului „alte urmări grave”, neuniformitate condiţionată de caracterul evaziv, neclar şi ambiguu al respectivului semn, motiv pentru care prin Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1^1) din Codul penal, nr.24 din 17.10.2019 (în continuare – Hotărârea Curţii Constituţionale**,** nr.24/2019)[12] a şi fost declarat neconstituţional textul „alte urmări grave” înscris în conţinutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM; 10) reliefarea specificului legăturii cauzale în componenţele de infracţiune înscrise la art.329 CP RM; 11) identificarea aspectelor problematice ce vizează subiectul infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM; 12) determinarea formei vinovăţiei, precum şi a modalităţilor acesteia cu care acţionează făptuitorul la comiterea infracţiunilor specificate la art.329 CP RM; 13) abordarea teoretico-practică a faptelor prevăzute la art.329 CP RM din perspectiva posibilităţii evoluării acestora în calitate de infracţiuni prelungite, continue sau săvârşite în participaţie; 14) identificarea argumentată a liniilor de demarcaţie între infracţiunile de neglijenţă în serviciu şi alte fapte penale conexe; 15) analiza comparativă a reglementărilor penale din legislaţiile unor state străine în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu etc.

Semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării

Fără tăgadă, teza de doctorat elaborată prezintă valoare pentru: a) teoreticieni; b) practicieni; c) legiuitor; d) tinerii studioşi.

Din punct de vedere teoretic, teza de doctorat constituie o lucrare în care sunt cercetate temeinic şi multiaspectual elementele constitutive ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu, inclusiv prin analiza practicii judiciare. Alături de lucrarea elaborată relativ recent de

[12] În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.338-343.

I.Serbinov[13], prezentul studiu se înscrie în rândul primelor încercări întreprinse pe terenul doctrinar moldav de a efectua o analiză multilaterală a infracţiunilor nominalizate. Considerent din care suntem ferm convinşi că respectiva lucrare poate constitui un suport ştiinţifico-metodologic solid pentru literatura de specialitate, în special pentru dezvoltarea în continuare a ştiinţei dreptului penal.

Din punct de vedere practic, investigaţia va înlesni, cu siguranţă, activitatea celor îndrituiţi cu aplicarea legii penale, reprezentând un veritabil suport ştiinţifico-practic. Mai mult, lucrarea comportă importante valenţe teoretico-practice, analizei fiind supuse peste 85 de hotărâri judecătoreşti, care au şi servit drept bază empirică la elaborarea acestui studiu. În rezultatul cercetării întreprinse sunt formulate recomandări practice, precum şi propuse diverse soluţii de calificare pentru anumite situaţii problematice.

De asemenea, importanţa lucrării rezidă în faptul că poate contribui la perfecţionarea cadrului incriminator de la art.329 CP RM, în acest sens fiind înaintate recomandări *de lege ferenda* menite să înlăture deficienţele care îngreunează aplicabilitatea normelor de incriminare analizate.

Nu în ultimul rând, considerăm utile rezultatele cercetării noastre şi pentru procesul de instruire a studenţilor şi masteranzilor de la facultăţile de drept din instituţiile de învăţământ superior, precum şi a audienţilor din cadrul Institutului Naţional al Justiţiei.

Rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susţinere

Principalele rezultate ştiinţifice înaintate spre susţinere constau în: demonstrarea imposibilităţii evoluării în postura de victimă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu a autorităţilor publice, inclusiv ale administraţiei centrale de specialitate, precum şi a organelor administraţiei publice locale; evocarea concluziei, potrivit căreia săvârşirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuţiilor de serviciu care au condiţionat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM; argumentarea tezei în acord cu care neinvocarea normelor completatoare în procesul calificării neglijenţei în serviciu are drept consecinţă inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM; statuarea argumentată a faptului că urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial; argumentarea faptului că formula „neglijenţă în serviciu" din titulatura art.329 CP RM are, în opinia noastră, menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă, deşi se pare că intenţia legiuitorului a fost alta.

[13] Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijenţă în serviciu.* Chişinău: Tipografia Centrală, 2018.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice

Rezultatele ştiinţifice obţinute îşi găsesc aplicare în procesul de instruire a studenţilor de la facultăţile de drept din instituţiile de învăţământ superior, a audienţilor din cadrul Institutului Naţional al Justiţiei, în activitatea practică a organelor de drept, precum şi a legiuitorului.

Aprobarea rezultatelor

Teza a fost elaborată și discutată în cadrul Școlii doctorale *Științe Juridice* a Universității de Stat din Moldova. Rezultatele cercetării au fost aprobate de către comisia de îndrumare din cadrul Școlii doctorale și de Departamentul Drept Penal al Facultăţii de Drept a USM.

Publicații la tema tezei – 12.

Volumul şi structura lucrării

Lucrarea este alcătuită din introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, finalizând cu lista de referințe bibliografice utilizate. În ansamblu lucrarea numără 228 pagini text de bază, iar în lista bibliografică sunt incluse 370 titluri.

Cuvinte-cheie: infracţiune de serviciu, imprudenţă, atribuţii de serviciu, persoană publică, atitudine neconştiincioasă sau neglijentă, delimitare, studiu comparat, practică judiciară.

CONŢINUTUL TEZEI

În **Introducere** este abordată: actualitatea și importanța temei cercetate, scopul și obiectivele lucrării, ipoteza cercetării, sinteza metodologiei de cercetare, fiind specificate, prin argumentare, metodele de cercetare alese. Sunt prezentate: situaţia în domeniul de cercetare, noutatea ştiinţifică a rezultatelor obţinute, rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susţinere, problema ştiinţifică importantă de cercetare, importanţa teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor, structura şi sumarul compartimentelor lucrării.

În **Capitolul 1 –** ***Analiza situaţiei în materia răspunderii penale pentru infracţiunile de neglijenţă în serviciu*** **–** este efectuată analiza materialelor științifice axate pe tema tezei publicate în Republica Moldova, precum și în alte state.

Analiza a fost efectuată în succesiune cronologică. Astfel, au fost investigate lucrările următorilor autori: S.Brînza, V.Cuşnir, L.Gîrla, I.Macari, R.Popov, T.Popovici, I.Serbinov, V.Stati, Iu.Tabarcea, I.Ţurcan (*Republica Moldova*); T.Basova, V.N. Borkov, Iu.S. Rubţova, S.A. Eliseev, A.V. Ivancin, S.V. Izosimov, M.N. Kaplin, V.A. Kocerga, V.V. Losev, V.A. Merzleakova, M.A. Tîneanaia, E.V. Ţariov, Ia.Iu. Vasilieva, B.V. Voljenkin (*Federaţia Rusă*); A.Iu. Rîjankov (*Republica Belarus*); D.Buda, C.Duvac, Gh.Diaconescu (*România*).

În rezultatul cercetării mai multor accepţiuni doctrinare evocate în legătură cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu au fost reflectate diverse probleme teoretico-practice, precum şi

remarcate multiple puncte nevralgice care marchează normele ce incriminează faptele de neglijenţă în serviciu. La toate acestea s-a încercat a se găsi soluţii potrivite.

Printre materialele ştiinţifice publicate la tema tezei în Republica Moldova se evidenţiază lucrarea semnată în anul 2009 de *A.Barbăneagră, Gh.Alecu, V.Berliba şi alţii*.[14] Pentru studiul de faţă interes prezintă comentariul art.329 CP RM realizat de V.Cuşnir.

Autorul remarcă că neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către funcţionari a îndatoririlor ce le revin poate să vizeze o anumită obligaţie concretă sau un cerc de obligaţii, care, la rândul lor, determină un lanţ de inacţiuni sau acţiuni interdependente care se înscriu în rezoluţia infracţională unică a neglijenţei în serviciu.

Consemnabilă este următoarea precizare: „[T]ragerea făptuitorului la răspundere penală pentru săvârşirea acestor infracţiuni presupune identificarea clară a normei juridice concrete din cadrul actelor normative, în care se prescriu obligaţiile de serviciu".[15]

Se mai notează, just, că neglijenţa în serviciu a persoanei cu funcţie de răspundere se consideră a fi săvârşită numai în cadrul exercitării atribuţiilor funcţionale. Meritorie este teza, potrivit căreia neglijenţa în serviciu, fiind o infracţiune de imprudenţă, exclude participaţia.

Următoarea lucrare la care vom face referinţă este cea elaborată de *L.G. Gîrla şi Iu.M. Tabarcea*, apărută de sub tipar în anul 2010.[16] Pentru studiul de faţă interes prezintă partea din lucrare în care autorii realizează o radiografie juridico-penală a infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Sunt caracterizate elementele componenţelor de infracţiune. Din perspectiva conţinutului urmărilor prejudiciabile specificate la alin.(1) art.329 CP RM, L.G. Gîrla şi Iu.M. Tabarcea observă, pe bună dreptate, că interpretarea *ad litteram* a textului art.329 CP RM, în redacţia actuală, demonstrează că legiuitorul a redus substanţial cercul faptelor infracţionale recunoscute de legea penală drept neglijenţă în serviciu. O asemenea poziţie legislativă, notează autorii, este neîntemeiată, întrucât urmările prejudiciabile în cazul neglijenţei în serviciu pot avea atât caracter material, cât şi nematerial.

Se subliniază, pe bună dreptate, că neglijenţa în serviciu care nu a cauzat daunele indicate în lege trebuie recunoscută drept abatere disciplinară. De asemenea, autorii încearcă să delimiteze infracţiunile prevăzute la art.329 CP RM de cele ce implică îndeplinirea unor obligaţii profesionale. În fine, sunt specificate normele cu care art.329 CP RM se află în raport de concurenţă.

---

[14] Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudenţa CEDO şi a instanţelor naţionale)*. Chişinău: Sarmis, 2009.
[15] *Ibidem*, p.725.
[16] Гырла Л.Г. şi Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная, том II*. Кишинэу: Cartdidact, 2010.

Demne de reţinut sunt materialele ştiinţifice elaborate de *R.Popov* în perioada anilor 2012-2015.[17] Respectivele publicaţii au drept obiect analiza subiecţilor infracţiunilor amplasate în Capitolele XV şi XVI din Partea Specială a Codului penal. Pentru studiul de faţă interesează, în special, abordările autorului referitoare la subiectul infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Lucrările enunţate comportă semnificaţie deosebită pentru cercetarea de faţă, întrucât: a) sunt printre puţinele de aşa anvergură publicate în Republica Moldova care să dezvolte enorm de mult particularităţile subiecţilor infracţiunilor cuprinse în Capitolele XV şi XVI din Partea Specială a Codului penal, inclusiv a celor prevăzute la art.329 CP RM; b) explicaţiile doctrinare oferite sunt în unison cu modificările operate în 2011 (în vigoare din 2012) în partea ce vizează subiectul infracţiunii, atunci când noţiunea „persoană cu funcţie de răspundere" din denumirea Capitolului XV din Partea Specială a Codului penal, inclusiv din conţinutul art.329 CP RM, a fost substituită cu noţiunea „persoană publică". În context, R.Popov explică că între noţiunile „persoană cu funcţie de răspundere" şi „persoană publică" se atestă un raport de tipul parte-întreg. Autorul analizează şi coraportul dintre noţiunile „persoană cu funcţie de demnitate publică" şi „persoană publică", ajungând la concluzia că şi între acestea se atestă un raport de tipul parte-întreg.

Memorabile sunt ideile autorului expuse în legătură cu delimitarea infracţiunilor de serviciu de cele ce implică îndeplinirea unor obligaţii profesionale.

O altă lucrare care a fost luată în vizor este cea ieşită de sub tipar sub coordonarea lui *M.Poalelungi*, ce datează din anul 2013.[18] În special, interesează segmentul din lucrare destinat relevării aspectelor juridico-penale ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu semnat de R.Popov şi V.Stati. Autorii punctează, pe bună dreptate, că în art.329 CP RM – sub aceeaşi denumire de neglijenţă în serviciu – sunt reunite doar variante-tip de infracţiuni, nu însă o variantă-tip de infracţiune şi una agravată. Este printre primele lucrări în care se arată că la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută răspunderea penală pentru săvârşirea unei infracţiuni distincte. Într-adevăr, aşa cum vom vedea *infra*, la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM nu este inserată o circumstanţă agravantă în raport cu infracţiunea de la alin.(1), ci o infracţiune în varianta-tip.

Cu anul 2013 datează şi lucrarea semnată de *V.Cuşnir*.[19] Materialul ştiinţific cuprinde idei, viziuni expuse pe marginea tuturor infracţiunilor comise de persoane cu funcţie de răspundere.

---

[17] Popov R. *Subiectul infracţiunilor prevăzute în Capitolele XV şi XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chişinău: CEP USM, 2012; Popov R. *Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracţiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal*. În: Revista Naţională de Drept, 2013, nr.6; Popov R. *Aplicarea art.256 şi 324 din Codul penal pentru infracţiunile comise de către cei din personalul instituţiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituţiilor de învăţământ*. În: Revista Naţională de Drept, 2015, nr.10.

[18] Popov R. şi Stati V. *Infracţiuni contra bunei desfăşurări a activităţii în sfera publică*. *Neglijenţa în serviciu*. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale / Coord. ed. M. Poalelungi. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

[19] Cuşnir V. *Specificul calificării infracţiunilor comise de persoanele cu funcţie de răspundere*. Chișinău, 2013.

Pentru cercetarea de faţă interesează cele evocate în legătură cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu.

Autorul menţionează, *inter alia*, următoarele: infracţiunile de neglijenţă în serviciu sunt de rezultat; neglijenţa în serviciu este pasibilă de săvârşire doar din culpă; infracţiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul sunt lipsite, de regulă, de un obiect material.

În altă ordine de idei, prezintă interes lucrarea semnată de *S.Brînza* şi *V.Stati*, ieşită de sub tipar în anul 2015.[20]

Este abordată problema privind concurenţa normelor înscrise la art.329 CP RM în raport cu altele ce cuprind fapte infracţionale similare neglijenţei în serviciu. De exemplu, în ce priveşte coraportul dintre alin.(1) art.329 şi alin.(1) art.183 CP RM, autorii sugerează că soluţia concursului dintre infracţiunile indicate este justificată numai în cazul în care, în afară de încălcarea tehnicii securităţii, a igienei industriale sau a altor reguli de protecţie a muncii, făptuitorul ar fi omis să îndeplinească corespunzător alte obligaţii de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconştiincioase faţă de ele.

Consemnabilă este concluzia autorilor, potrivit căreia la stabilirea mărimii daunelor cauzate prin infracţiunea specificată la alin.(1) art.329 CP RM pot fi luaţi în considerare doar parametrii valorici enunţaţi la alin.(1) art.126 CP RM.

În perimetrul subiectului infracţiunii, S.Brînza şi V.Stati scot în evidenţă unele criterii de delimitare a faptelor penale prevăzute la art.329 CP RM de alte infracţiuni similare, în special de cele ce implică realizarea unor obligaţii profesionale.

O altă lucrare asupra căreia ne vom pronunţa este articolul ştiinţific ieşit de sub tipar în anul 2016, al cărui autor este *V.Stati*.[21] În el autorul se expune, într-o manieră critică, asupra unor explicaţii din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislaţiei referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu, precum şi neglijenţa în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017[22] (pe atunci proiect). Autorul sugerează detalierea aspectului ce vizează colaboratorul organelor apărării în postura de subiect al infracţiunilor prevăzute la art.327-329 CP RM. Consemnabile sunt argumentele aduse de V.Stati în vederea fundamentării

---

[20] Brînza S. şi Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.

[21] Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observaţii şi sugestii*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Декабрь 2016, Выпуск 12(20), ч.3.

[22] *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislaţiei referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu, precum şi neglijenţa în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

tezei, potrivit căreia la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută răspunderea penală pentru o infracţiune în variantă-tip, nu însă în variantă-agravată.

Un rol aparte a revenit cercetării materialelor la tema tezei publicate în Republica Moldova semnate de *I.Serbinov*.[23] Sunt mai multe lucrări ale acestui autor publicate în anii 2017-2018 şi consacrate problemelor teoretico-practice de aplicare a normelor înscrise la art.329 CP RM.

În perimetrul urmărilor prejudiciabile autorul evocă că aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare, cu condiţia ca în asemenea caz sancţiunea disciplinară să nu posede un „caracter penal". Se mai accentuează că nu venitul ratat, ci prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. Din perspectiva tehnicii legislative de reflectare a urmărilor prejudiciabile în textul art.329 CP RM, I.Serbinov observă, corect, că la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este stipulată o variantă-tip de infracţiune.

Sunt oferite soluţii de calificare pentru situaţia în care persoana publică străină sau funcţionarul internaţional nu-şi îndeplineşte sau îşi îndeplineşte necorespunzător obligaţiile sale de serviciu.

Analiza doctrinară a materialelor ştiinţifice la tema lucrării publicate în Republica Moldova este încheiată cu articolul semnat de *V.Stati* în anul 2018.[24] *Inter alia*, autorul consideră necesar, pe bună dreptate, instituirea daunelor cu caracter nepatrimonial pe post de urmare prejudiciabilă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu.

În ceea ce priveşte materialele ştiinţifice publicate în alte state, merită atenţie articolul ştiinţific al cărui autor este *D.Buda*, ieşit de sub tipar în anul 1999.[25] În el sunt analizate infracţiunile de serviciu şi cele aflate în legătură cu serviciul. Se susţine (în opinia noastră – mult prea categoric) că infracţiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul sunt susceptibile de acte preparatorii, precum şi de tentativă.

---

[23] Serbinov I. *Unele consideraţii privind obiectul juridic al infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 Cod penal)*. În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.7; Serbinov I. *Subiectul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal), partea I*. În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.9; Serbinov I. *Subiectul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal), partea II*. În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.10; Serbinov I. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal).* În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.11; Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae", 2017, nr.8(108); Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijenţă în serviciu.* Chişinău: Tipografia Centrală, 2018.

[24] Stati V.A. *Hotărârile Curţii Constituţionale a Republicii Moldova nr.22/2017 şi nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Февраль 2018, Выпуск 2(34), ч.7.

[25] Buda D. *Infracţiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul*. În: Revista transilvană de ştiinţe administrative, 1999, nr.1(2).

Vrednică de a fi luată în seama este monografia semnată de *B.V. Voljenkin*, ieşită de sub tipar în anul 2000.[26] Autorul supune analizei toate infracţiunile de serviciu. Pentru investigaţia noastră interes provoacă, mai cu seamă, aserţiunile doctrinare exprimate pe marginea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu.

În planul laturii obiective, B.V. Voljenkin etalează modalităţile faptice de exprimare a elementului material. De asemenea, autorul observă că în practica de urmărire penală şi în cea judiciară au fost fixate mai multe cazuri de tragere la răspundere penală a unor persoane cu funcţie de răspundere pentru neîndeplinirea unor acţiuni anumite, ca ulterior să se constate că îndeplinirea unor asemenea acţiuni nu intra în sfera atribuţiilor lor.

Convingătoare sunt argumentele aduse de B.V. Voljenkin în planul disocierii personalului auxiliar şi a celui tehnic ce desfăşoară activitate în cadrul persoanelor juridice de drept public de personalul care îndeplineşte obligaţii de serviciu.

Demn de reţinut este articolul ştiinţific elaborat de *S.V. Izosimov şi E.V. Ţariov,* ieşit de sub tipar în anul 2008.[27] În cuprinsul publicaţiei autorii se expun, într-o manieră critică, cu privire la forma vinovăţiei cu care acţionează făptuitorul la săvârşirea neglijenţei în serviciu. Mai exact, vin cu argumente dezaprobatoare faţă de punctul de vedere întâlnit în literatura de specialitate, în corespundere cu care infracţiunile examinate pot fi comise cu intenţie.

Se indică, cu drept cuvânt, că unele obligaţii de serviciu pot fi neîndeplinite intenţionat sau în rezultatul unei gafe (uitării, distragerii, delegării obligaţiilor de serviciu unei alte persoane etc.). Totuşi, susţin autorii, în cazul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu este exclusă ipoteza manifestării unei atitudini conştiente faţă de cauzarea urmărilor socialmente periculoase.

Un alt material demn de reţinut este rezumatul tezei de doctorat susţinute în anul 2009 de către *E.V. Ţariov*.[28] Autorul supune analizei normele ce cuprind faptele de neglijenţă în serviciu. De asemenea, este efectuat un studiu comparat din perspectiva evoluţiei legislaţiei penale, precum şi prin raportare la legislaţiile penale ale unor state străine.

E.V. Ţariov enunţă că pentru angajarea răspunderii penale pentru neglijenţă în serviciu trebuie de stabilit ce obligaţii concrete au fost atribuite făptuitorului şi, implicit, care anume obligaţii nu au fost îndeplinite sau îndeplinite necorespunzător. Dânsul susţine că modul de descriere legislativă a normelor care stabilesc răspunderea penală pentru neglijenţă în serviciu nu permite a trage o concluzie certă privind conţinutul laturii subiective.

---

[26] Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристь, 2000.

[27] Изосимов С.В. şi Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатность?* În: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1.

[28] Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009.

Studiul critic efectuat a determinat autorul să formuleze un şir de propuneri *de lege ferenda*, printre care şi propunerea de a fi introdusă răspunderea penală pentru neglijenţă în serviciu admisă în sectorul privat.

Un alt material asupra căruia ne vom opri este monografia semnată de *V.V. Losev* în anul 2010.[29] În lucrare sunt analizate toate infracţiunile de serviciu. În ce priveşte infracţiunile de neglijenţă în serviciu, consemnăm că o parte din studiu este dedicat examinării coraportului dintre normele incriminatoare şi cele ce cuprind obligaţiile de serviciu ale făptuitorului. Astfel, se arată că la calificare trebuie reţinută norma exactă din actul legislativ şi/sau normativ de referinţă (actul cu caracter extrapenal) ce cuprinde obligaţia concretă de a cărei neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat făptuitorul.

Nu putem trece cu vederea nici manualul elaborat în coautorat de către *Gh.Diaconescu şi C.Duvac* în anul 2009.[30] Autorii susţin, cu drept cuvânt, că în cazul neglijenţei în serviciu nu este posibilă: a) forma continuată (prelungită) a infracţiunii; b) tentativa şi pregătirea de infracţiune.

Următoarea lucrare asupra căreia ne vom opri este articolul ştiinţific semnat de *S.A. Eliseev şi M.A. Tîneanaia* în anul 2012.[31] În cadrul publicaţiei autorii supun cercetării urmările prejudiciabile ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu. Aşadar, S.A. Eliseev şi M.A. Tîneanaia susţin că daunele în proporţii mari reprezintă prejudiciu cu caracter patrimonial. De asemenea, se enunţă că în contextul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu daunele materiale se exprimă nu doar în cauzarea unui prejudiciu real, dar şi în neprimirea celor cuvenite, atunci când proprietarul sau subiectul îndrituit cu drepturile corespunzătoare pierde o parte din venit în rezultatul netransmiterii de către făptuitor a bunurilor datorate în virtutea legii sau a contractului.

În vizor au fost luate şi alte materiale ştiinţifice semnate de *M.A. Tîneanaia* în perioada 2011-2016.[32] Printre punctele forte ale materialelor publicate evidenţiem următoarele teze:

---

[29] Лосев В.В. *Преступления против интересов службы: юридический анализ и правила квалификации*. Минск: Амалфея, 2010.

[30] Diaconescu Gh. şi Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Bucureşti: C.H. Beck, 2009.

[31] Елисеев С.А. şi Тыняная М.А. *Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды*. În: Вестник Томского государственного университета, 2012, №359.

[32] Тыняная М.А. *Объект халатности*. În: Сибирский юридический вестник, 2011, №3(54); Тыняная М.А. *Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2011; Тыняная М.А. *Отграничение халатности от иных преступлений, связанных с неисполнением лицом своих профессиональных обязанностей*. În: Российское правоведение: трибуна молодого ученого: сб. статей / отв. ред. В.А. Уткин. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2011, Вып.11; Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*. În: Вестник Омского университета. Серия «Право», 2012, №1 (30); Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием к общественно опасными последствиями в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2013, №3 (9); Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2013; Тыняная М.А. *Отграничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности, Часть 62, 2014; Тыняная М.А. *Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как*

obiectul juridic special al infracţiunilor de neglijenţă în serviciu este complex, fiind format din mai multe relaţii sociale interdependente; obiectul material constituie semn facultativ al obiectului infracţiunilor de neglijenţă în serviciu; sintagmele „atitudine neglijentă" şi „atitudine neconştiincioasă" nu presupun atitudinea psihică a făptuitorului faţă de faptă şi urmarea prejudiciabilă survenită, ci semnifică cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu; neîndeplinirea de către făptuitor a obligaţiilor sale de completare corespunzătoare a documentelor oficiale, fapt ce a condus la provocarea din imprudenţă a urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.293 CP FR (articol similar celui supus examinării), trebuie apreciată drept neglijenţă în serviciu.

Un alt articol care va fi luat în vizor este elaborat de *V.N. Borkov*, ieşit de sub tipar în anul 2014.[33] Autorul scoate în evidenţă trăsăturile de bază ale neglijenţei în serviciu. Se arată că legătura de cauzalitate dintre faptă şi urmarea prejudiciabilă comportă un anumit specific. Aceasta, de regulă, este mediată de comportamentul altor persoane, de forţele naturii sau de fenomene cu caracter tehnologic. Un segment din lucrare este destinat relevării criteriilor de delimitare a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu de alte fapte similare, în special de cele de abuz de putere sau abuz de serviciu.

Din anul 2014 datează articolul ştiinţific al cărui autor este *V.A. Merzliakova*.[34] Întregul material are ca obiect trasarea particularităţilor laturii subiective a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu. Se arată că ipoteza manifestării unei atitudini conştiente faţă de cauzarea urmărilor socialmente periculoase este exclusă deloc întâmplător, deoarece recunoaşterea formei intenţionate a vinovăţiei faţă de urmările prejudiciabile ar atrage după sine un şir de contradicţii serioase.

Din 2016 datează articolul ştiinţific semnat de *S.A. Eliseev şi M.A. Tîneanaia*.[35] În cea mai mare parte, autorii semnalează soluţiile de calificare în ipoteza concurenţei dintre normele ce incriminează neglijenţa în serviciu şi alte norme similare.

În acelaşi an 2016 a fost publicat articolul ştiinţific semnat de autorul bielorus *A.Iu. Rîjankov*.[36] *Inter alia*, se subliniază că persoanei cu funcţie de răspundere nu i se poate imputa

---

признак объективной стороны халатности. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей Томского Государственного университета, 2015; Тыняная М.А. *Отграничение халатности от других должностных преступлений*. În: Вестник Томского государственного университета. Право, 2016, №1 (19).

[33] Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст.293 УК РФ).* În: Вестник Омского университета, 2014, №1 (38).

[34] Мерзлякова В.А. *Некоторые особенности субъективных признаков халатности.* În: Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция», 2014, №3.

[35] Елисеев С.А. şi Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*. În: Сибирский юридический вестник, 2016, №4(75).

neîndeplinirea unor obligaţii care nu intră în cercul atribuţiilor sale de serviciu. Se mai enunţă că identificarea concretă a obligaţiilor de serviciu neîndeplinite sau îndeplinite necorespunzător poate conta în planul delimitării neglijenţei în serviciu de alte fapte penale conexe. Cu referire la infracţiunile de neglijenţă în serviciu, autorul afirmă că persoana cu funcţie de răspundere poate să răspundă pentru cauzarea urmărilor prejudiciabile doar în cazurile în care acţiunile (inacţiunile) sale de serviciu au precedat survenirea urmării, fiind cauza nemijlocită şi principală în producerea acesteia.

În continuare, atenţia noastră este direcţionată spre analiza materialelor ştiinţifice semnate de *Iu.S. Rubţova* în anii 2016 şi 2017.[37] Este efectuată analiza juridico-penală a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu din perspectiva săvârşirii acestora de către un subiect special: de ofiţerul de urmărire penală. Se enunţă, just, că, fiind componenţe materiale, în lipsa urmării prejudiciabile conduita imprudentă a persoanei publice trebuie considerată abatere disciplinară.

Trezeşte semne de întrebare următoarea afirmaţie a autoarei: „[N]eglijenţa în serviciu este comisă cu vinovăţie mixtă, întrucât faţă de fapta prejudiciabilă făptuitorul manifestă intenţie, iar faţă de urmarea prejudiciabilă – imprudenţă. Dar, în general, neglijenţa în serviciu este o infracţiune imprudentă”.[38]

În continuare sunt luate în vizor materialele ştiinţifice elaborate de *V.A. Kocerga* în aceiaşi ani 2016, 2017.[39] În demersurile ştiinţifice ale autorului sunt examinate semnele constitutive ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu. De asemenea, este realizat un studiu comparativ al legislaţiilor penale ale unor state străine în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu. La fel, sunt trasate liniile de demarcaţie dintre neglijenţa în serviciu şi alte infracţiuni similare, inclusiv infracţiunile cu care se atestă un raport de concurenţă.

---

[36] Рыжанков А.Ю. *Незаконное привлечение к уголовной ответственности за служебную халатность как нарушение права человека на правосудие*. În: Полоцкий государственный университет, 2016.

[37] Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*. În: Вестник Санкт-Петербурского университета МВД России, 2016, №4(72); Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы)* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2017.

[38] Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы),* p.17; Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания,* p.100.

[39] Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*. În: Общество: политика, экономика, право, 2016, №3; Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*. În: Теория и практика общественного развития, 2016, №5; Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2017.

În **Capitolul 2 – *Semnele obiective ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu*** – sunt scoase în evidenţă particularităţile obiectului şi ale laturii obiective a infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM.

S-a arătat că relaţiile sociale cu privire la activitatea normală de serviciu, desfăşurată de alte entităţi decât de cele specificate la art.123 şi 123[1] CP RM, nu sunt protejate prin normele incriminatoare amplasate în Capitolul XV al Părţii Speciale a Codului penal.

Legiuitorul moldav a mers pe calea lărgirii cercului relaţiilor sociale *sui generis* protejate prin normele de incriminare amplasate în cadrul Capitolului XV al Părţii Speciale a Codului penal, incluzând în această categorie nu doar relaţiile sociale cu privire la buna desfăşurare a activităţii în cadrul organelor puterii de stat centrale şi locale, dar şi a celor care nu implică serviciul în cadrul acestor organe, însă care vizează sfera publică (activitatea desfăşurată în cadrul întreprinderilor de stat, municipale, instituţiilor publice, de persoana autorizată sau învestită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activităţi de interes public, activitatea desfăşurată de persoanele publice străine şi de funcţionarii internaţionali etc.).

Se evocă că obiectul juridic principal al infracţiunilor reunite sub denumirea de neglijenţă în serviciu îl formează relaţiile sociale cu privire la buna desfăşurare de către persoana publică a activităţii sale de serviciu în sfera publică exprimată în îndeplinirea adecvată a obligaţiilor de serviciu stabilite în competenţa sa.[40]

S-a demonstrat că conţinutul obiectului juridic secundar al infracţiunilor de neglijenţă în serviciu se află în strictă concordanţă cu conţinutul urmărilor prejudiciabile reflectate în art.329 CP RM. S-a punctat că în cazul neglijenţei în serviciu obiectul material nu constituie semn secundar obligatoriu, ci unul facultativ; or, nu întotdeauna faptele infracţionale specificate la art.329 CP RM presupun atentarea la valori sociale prin exercitarea unei influenţe infracţionale asupra unor entităţi materiale. Se observă că nu acelaşi lucru e valabil în cazul victimei infracţiunii care evoluează pe post de semn secundar obligatoriu.

Nu pot fi privite drept victime ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu autorităţile publice, inclusiv ale administraţiei centrale de specialitate, precum şi nici organele administraţiei publice locale.[41]

---

[40] Popenco A. *Obiectul juridic special al infracţiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr.3, p.56.

[41] Popenco A. *Victima infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare" (Chişinău, 07-08 noiembrie 2019). Seria „Ştiinţe juridice şi economice". Chişinău: CEP USM, 2019, p.224.

În planul laturii obiective a infracţiunii se subliniază că neîndeplinirea şi îndeplinirea necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu, ca şi efect, sunt modalităţi normative asemănătoare (şi într-un caz şi în altul fiind vorba de obligaţii neexecutate). Diferenţa e că în cazul neîndeplinirii făptuitorul omite în general să-şi îndeplinească obligaţiile de serviciu, pe când în ipoteza îndeplinirii necorespunzătoare făptuitorul recurge la acte de executare a obligaţiilor de serviciu, dar într-un volum insuficient, necalitativ, peste termen etc., deci, acţionează, dar insuficient, defectuos etc.

Autorul remarcă că, deşi cele două modalităţi normative de exprimare a faptei prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM comportă un caracter alternativ, în unele cazuri din practica judiciară se observă cum unele persoane abilitate cu aplicarea legii penale reţin la calificare în mod automat (cel mai probabil, din inerţie) ambele forme de manifestare a ilicitului penal.

Se ajunge la concluzia că neîndeplinirea obligaţiilor de serviciu presupune comportamentul exteriorizat al persoanei publice în procesul exercitării atribuţiilor de serviciu concretizat în abţinerea (omisiunea) acesteia de la realizarea îndatoririlor sale, în prezenţa obligaţiei şi a posibilităţii de a acţiona.

La analiza laturii obiective au fost utilizate un şir de hotărâri judecătoreşti. Studiul practicii judiciare în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu demonstrează existenţa unor probleme cu care se confruntă cei abilitaţi cu aplicarea legii penale la încadrarea *in concreto* a faptelor prejudiciabile în tiparul normelor prevăzute la art.329 CP RM. În special, se observă dificultăţi la calificarea celor săvârşite în acord cu semnele laturii obiective a componenţelor de infracţiune înscrise la art.329 CP RM: fapta şi urmarea prejudiciabilă.[42]

Se conchide că săvârşirea faptei prejudiciabile în lipsa atribuţiilor de serviciu care au condiţionat comiterea acesteia nu permite angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.

Neidentificarea obligaţiilor de serviciu (în pofida că acestea există, dar nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător) echivalează cu lipsa acestora şi, în consecinţă, nu poate determina angajarea răspunderii penale în temeiul art.329 CP RM.

În procesul încadrării juridico-penale în tiparul art.329 CP RM, cel abilitat cu aplicarea legii penale, necesarmente urmează să stabilească: a) cercul obligaţiilor de serviciu impuse spre executare persoanei publice; b) obligaţiile concrete care nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător şi dacă acestea vizau sfera sa de atribuţii; c) dacă urmările

[42] Popenco A. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): examen al unor abordări din jurisprudenţa Republicii Moldova*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2018, nr.3(113), p.134.

prejudiciabile survenite, indicate în dispoziţia normelor înscrise la art.329 CP RM, se află în raport de cauzalitate cu fapta persoanei publice exprimată în încălcarea obligaţiilor sale de serviciu, stabilite *in concreto*, prin neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestora.[43]

În opinia autorului, expresia „obligaţii de serviciu" nu trebuie redusă la accepţiunea *stricto sensu*, de obligaţii rezultate dintr-un raport de muncă, ci la accepţiunea *lato sensu* desprinsă implicit, din textul alin.(2) art.123 CP RM care înglobează, inclusiv, dar fără a se limita la ele obligaţiile avocatului, ale notarului, ale executorului judecătoresc, precum şi ale oricărei alte persoane autorizate sau învestite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activităţi de interes public.

Se constată că în procesul calificării neglijenţei în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecinţă inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM. Respectiv, trebuie considerate eronate poziţiile cazuale de încadrare a neglijenţei în serviciu în tiparul art.329 CP RM care nu conţin trimiteri către normele exacte din actul legislativ şi/sau normativ de referinţă ce cuprinde obligaţiile concrete de a căror neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare se face vinovat făptuitorul.

Cu privire la structura laturii obiective a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu consemnate la art.329 CP RM, autorul observă că, deşi majoritatea legislaţiilor statelor străine care incriminează neglijenţa în serviciu conţin componenţe materiale de infracţiune, totuşi, în unele legiuiri penale ale acestora (aflate în minoritate) sunt sesizate componenţe de infracţiune (similare celor înscrise la art.329 CP RM) după modelul celor formale.

Din perspectiva principiului *„ultima ratio"* pare a fi întemeiată poziţia legiuitorului moldav de a include urmarea prejudiciabilă şi, respectiv, legătura de cauzalitate dintre faptă şi urmare pe post de semne constitutive ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu.

Din perspectiva coraportului dintre răspunderea penală şi cea disciplinară pasibilă a fi angajată pentru comiterea faptelor de neglijenţă în serviciu, autorul notează că nu orice răspundere disciplinară implică antrenarea răspunderii penale. Şi invers: angajarea răspunderii penale pentru comiterea neglijenţei în serviciu nu implică necesarmente antrenarea răspunderii disciplinare. Nu este exclus, însă, angajarea ambelor forme ale răspunderii juridice, fără a se încălca principiul neadmiterii tragerii duble la răspundere.

---

[43] Popenco A. *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice aniversare cu participare internaţională „Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional" (Chişinău, 01-02 octombrie 2019). Chişinău: CEP USM, 2020, p.322.

Se enunţă că urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM poate avea, în exclusivitate, caracter patrimonial, fapt rezultat din interpretarea sistematică a respectivei norme în raport cu cea specificată la alin.(1) art.126 CP RM.[44]

La stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporţii mari se va ţine cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu şi de venitul ratat. Fiind o noţiune abstractă şi probabilă (cel puţin, pentru dreptul penal), venitul ratat nu poate fi cuprins de atitudinea psihică a făptuitorului. Pe cale de consecinţă, în asemenea ipoteze se atestă lipsa laturii subiective – element al componenţei de infracţiune. Tragerea la răspundere penală pentru simplul fapt al cauzării unui prejudiciu sub forma venitului ratat, în lipsa atitudinii psihice a făptuitorului faţă de posibilitatea existenţei acestuia şi mai ales faţă de întinderea sa, contravine principiului incriminării subiective.[45]

Autorul enunţă că în ipoteza în care în rezultatul comportamentului neglijent al persoanei publice, manifestat în procesul îndeplinirii obligaţiilor sale de serviciu, în exclusivitate este prejudiciată imaginea autorităţii publice în care acesta activează, cele comise trebuie apreciate drept abatere disciplinară, nu însă neglijenţă în serviciu, fiind suficientă angajarea răspunderii disciplinare.

Din punctul de vedere al tehnicii legislative de construire a infracţiunilor în cadrul articolului legii penale, autorul conchide că, în sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporţii mari cauzate drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea decesului persoanei. Concluzia autorului este fundamentată pe teza, potrivit căreia: la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută o variantă-tip de infracţiune, nu însă o variantă-agravată.

În acelaşi registru, autorul remarcă că din locuţiunea înscrisă la alin.(2) art.329 CP RM „Aceleaşi acţiuni care au provocat:” s-ar desprinde de parcă la respectivul alineat este prevăzut un semn calificativ (circumstanţial agravant), dar nu o infracţiune în variantă-tip.

Cu riscul de a încărca textul art.329 CP RM, dar în scopul de a înlătura divergenţele de interpretare şi aplicare a art.329 CP RM, autorul sugerează legiuitorului moldav să înlocuiască locuţiunea „Aceleaşi acţiuni care au provocat:” cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligaţiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat:”.

[44] Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracţiunii de neglijenţă în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea I*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2018, nr.3(46), p.13.
[45] Popenco A. *Urmarea prejudiciabilă a infracţiunii de neglijenţă în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2018, nr.4(47), p.33.

O asemenea manieră de redactare a textului normei incriminatoare va conferi practicianului claritate în ceea ce priveşte natura juridică a infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM, în special a celor ulterioare neglijenţei în serviciu în varianta-tip de la alin.(1) art.329 CP RM.[46]

S-a mai evidenţiat că practica judiciară în materia infracţiunilor de neglijenţă în serviciu este neuniformă în ceea ce priveşte stabilirea conţinutului semnului „alte urmări grave", neuniformitate condiţionată de caracterul evaziv, neclar şi ambiguu al respectivului semn, motiv pentru care prin hotărârea Curţii Constituţionale nr.24/2019 a şi fost declarat neconstituţional textul „alte urmări grave" înscris în conţinutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, respectivul semn fiind exclus, pe bună dreptate, din textul art.329 CP RM.

Totodată, în vederea suplinirii vidului legislativ creat prin eliminarea semnului „alte urmări grave" din textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, autorul propune includerea vătămării medii a sănătăţii persoanei în cadrul normei de la alin.(1) art.329 CP RM, întrucât respectiva urmare, după gradul prejudiciabil, este comparabilă cu daunele în proporţii mari.[47]

Se mai recomandă inserarea la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM a urmării prejudiciabile sub forma „vătămării grave a sănătăţii persoanei". Vătămarea gravă a sănătăţii şi decesul persoanei cauzate din imprudenţă sunt urmări prejudiciabile comparabile ca pericol social, motiv pentru care şi propunerea de a le insera sub egida aceluiaşi alineat.

De asemenea, autorul sugerează introducerea unui nou alineat (1^1) în cadrul art.329 CP RM care să incrimineze neglijenţa în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporţii deosebit de mari drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. De această dată, autorul este de părere că neglijenţa în serviciu care a provocat o asemenea urmare prejudiciabilă este mai puţin periculoasă ca neglijenţa în serviciu care a provocat vătămarea gravă a sănătăţii sau decesul persoanei, ceea ce a şi determinat poziţia sa de a fi instituită o nouă infracţiune în cadrul unui nou alineat. În acelaşi timp, consideră că cauzarea unor daune în proporţii deosebit de mari drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice comportă grad prejudiciabil mai mare decât neglijenţa în serviciu cauzatoare de daune în proporţii mari drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Tot în conjunctura urmării prejudiciabile, autorul afirmă că cauzarea decesului a două sau mai multor persoane în rezultatul uneia şi aceleiaşi fapte de neglijenţă în serviciu nu poate conta la calificare, ci doar la stabilirea pedepsei penale.

---

[46] Popenco A. *Neglijenţa în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): aspecte teoretice şi practice*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2019, nr.3(123), p.228.

[47] *Ibidem*, p.220.

Totuşi, autorul este de părere că acest lucru ar trebui să comporte importanţă calificativă, motiv pentru care înaintează propunerea *de lege ferenda* de a fi introdusă în textul art.329 CP RM circumstanţa agravantă „decesul a două sau mai multor persoane". Drept argumente evocă următoarele: a) este pe deplin justificată, din punctul de vedere al tratamentului sancţionator, agravarea răspunderii penale pentru săvârşirea neglijenţei în serviciu soldată cu decesul a două sau mai multor persoane; b) interpretând sistemic art.329 şi 149 CP RM, se constată că articolul din urmă (care incriminează cazul general de lipsire de viaţă din imprudenţă) conţine la alin.(2) o circumstanţă agravantă similară. De asemenea, un atare semn circumstanţial este identificat şi în cazul altor infracţiuni comise din imprudenţă (de exemplu: alin.(5) art.264 CP RM etc.); 3) în plan comparat sunt surprinse suficiente modele legislative care să conţină un semn circumstanţial agravant similar.

În **Capitolul 3 – *Semnele subiective ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu*** – este efectuată analiza subiectului şi a laturii subiective a infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM.

În planul subiectului infracţiunii s-a statuat că pentru antrenarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM, ţinând cont de calitatea specială a subiectului infracţiunii, de regulă, este necesar ca făptuitorul să fi atins o vârstă mult mai mare decât cea de 16 ani, deşi acesta este pragul minim legal stabilit pentru săvârşirea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu.

S-a demonstrat că întreprinzătorul individual, salariatul unei societăţi comerciale, inclusiv persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală (reprezentând sectorul privat), nu pot fi subiecţi ai infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM, întrucât normele enunţate stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public.

Persoanele care deservesc auxiliar şi tehnic autorităţile publice, inclusiv cele autonome sau de reglementare, întreprinderile de stat sau municipale, alte persoane juridice de drept public nu pot apărea pe post de subiecţi ai infracţiunilor de neglijenţă în serviciu, întrucât nu-şi exercită atribuţiile de serviciu în realizarea unei funcţii publice. Acestea nu pot fi considerate nici persoane publice asimilate funcţionarilor publici. Încălcarea din imprudenţă a obligaţiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus însă ca asemenea comportamente să cadă sub incidenţa altor norme de incriminare.

Autorul relevă că faptul săvârşirii neglijenţei în serviciu de către o persoană cu funcţie de demnitate publică nu contează la încadrare în tiparul art.329 CP RM, de aceasta se va ţine cont doar în planul individualizării pedepsei penale.

În cazul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu nu este posibilă participaţia penală. În lipsa participaţiei penale, fiecare dintre subiecţi care se face vinovat de comiterea neglijenţei în

serviciu şi care a cooperat cu celălalt la săvârşirea faptei infracţionale urmează a fi tras la răspundere penală în baza art.329 CP RM în mod de sine stătător.[48]

Cu referire la latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu autorul menţionează că la descrierea infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM legiuitorul nu a prevăzut explicit forma vinovăţiei cu care acţionează făptuitorul la comiterea faptei prejudiciabile, precum şi nici atitudinea psihică a acestuia faţă de urmările prejudiciabile cauzate, motiv din care, observă autorul, în literatura de specialitate nu există unanimitate de păreri în ce priveşte forma vinovăţiei avută în vedere de legiuitor la adoptarea textului normelor de incriminare supuse analizei.

Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM, se ajunge la concluzia că infracţiunile de neglijenţă în serviciu nu pot fi comise intenţionat, ci doar din imprudenţă.

Din perspectivă comparată, autorul observă că legiuitorul suedez, norvegian şi cel leton au decis să reunească în cadrul uneia şi aceleiaşi norme conduita intenţionată şi cea imprudentă manifestată de persoana publică în procesul îndeplinirii obligaţiilor sale de serviciu.

Se evocă că maniera legislativă de descriere a laturii subiective în conţinutul art.329 CP RM creează probleme la determinarea modalităţii concrete a imprudenţei pe care trebuie să o manifeste făptuitorul pentru a i se imputa neglijenţa în serviciu. Autorul susţine că formula „neglijenţa în serviciu" din titulatura art.329 CP RM are menirea de a caracteriza, în special, latura obiectivă a infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM, nu însă cea subiectivă, deşi se pare că intenţia legiuitorului a fost alta.[49]

Din aceste motive, autorul propune redenumirea titulaturii art.329 CP RM din „Neglijenţa în serviciu" în „Încălcarea din imprudenţă a obligaţiilor de serviciu". Totodată, sugerează legiuitorului să stipuleze în mod expres în dispoziţia normelor înscrise la art.329 CP RM imprudenţa drept formă a vinovăţiei cu care trebuie să acţioneze făptuitorul la săvârşirea ilicitului penal.

Se arată că expresia „atitudine neconştiincioasă" din conţinutul alin.(1) art.329 CP RM sugerează, cu foarte mare dificultate, că infracţiunile de neglijenţă în serviciu pot fi comise cu încredere exagerată.

Ca consecinţă logică la propunerile *de lege ferenda* înaintate, autorul constată raţionalitatea excluderii expresiei „ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconştiincioase faţă de ele" din

[48] Popenco A. *Participaţia penală vs neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): scurt examen de compatibilitate.* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare" (Chişinău, 08-09 noiembrie 2018). Seria „Ştiinţe juridice". Chişinău: CEP USM, 2018, p.292-295.
[49] Popenco A. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM), partea I.* În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2020, nr.1(52), p.35.

textul alin.(1) art.329 CP RM, fiind suficientă reflectarea expresă a formei vinovăţiei în dispoziţia normei.

Analizând sistematic conţinutul altor norme incriminatoare din Partea Specială a Codului penal, autorul sesizează lipsa unor asemenea cauze ale unui sau altui comportament infracţional. De fapt, acestea nu sunt catalogate drept semne ale componenţei de infracţiune. Prin urmare, este superfluă specificarea acestora în tiparul art.329 CP RM. Acestea nu facilitează în niciun mod procesul de interpretare şi aplicare a art.329 CP RM. Din contra, utilizarea unor asemenea expresii îngreunează semnificativ acest proces. Mai mult, nu este exclus ca cauza conduitei imprudente a persoanei publice să fie alta decât atitudinea neglijentă sau neconştiincioasă faţă de obligaţiile de serviciu îndeplinite.[50]

Se constată că infracţiunile prevăzute la art.329 CP RM nu pot fi considerate ca fiind săvârşite cu două forme de vinovăţie.

În perimetrul delimitării infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM de fapta comisă fără vinovăţie autorul notează că posibilitatea de a conştientiza caracterul prejudiciabil al faptei de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu, precum şi posibilitatea de a prevedea cauzarea urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM trebuie desprinsă din capacităţile şi abilităţile profesionale ale persoanei publice, experienţa acesteia, gradul de pregătire profesională etc.

Se evidenţiază că în situaţia în care planează dubii privind existenţa sau lipsa posibilităţii de a prevedea cauzarea urmărilor prejudiciabile cele săvârşite, în virtutea principiului *in dubio pro reo,* trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa acestei posibilităţi şi, drept consecinţă, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăţie.

Autorul subliniază că dacă în exercitarea obligaţiilor sale de serviciu persoana publică nu era obligată *sau* dacă, fiind obligată, nu era în stare să prevadă posibilitatea cauzării urmărilor prejudiciabile reflectate la art.329 CP RM, aceasta nu este supusă răspunderii penale pentru săvârşirea neglijenţei în serviciu, întrucât lipseşte vinovăţia. Răspunderea penală în baza art.329 CP RM este exclusă şi în ipoteza în care persoana publică a putut să prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile, nefiind în acelaşi timp obligată să prevadă acest lucru.

Pentru a contura modalitatea concretă a imprudenţei apare necesitatea de a reflecta în actul procesual emis cauza neîndeplinirii sau a îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu.

[50] Popenco A. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM), partea I.* În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2020, nr.1(52), p.36.

În ceea ce priveşte semnele secundare ale laturii subiective, autorul nuanţează că motivul infracţiunii nu constituie semn obligatoriu al faptelor penale consemnate la art.329 CP RM, fiind însă prezent în conţinutul respectivelor componenţe de infracţiune. În acelaşi timp, scopul infracţiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracţiunile săvârşite din imprudenţă.

S-a demonstrat că forma prelungită a infracţiunii este incompatibilă cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu, deoarece sub aspect subiectiv infracţiunea prelungită se caracterizează prin prezenţa intenţiei şi a scopului. Infracţiunilor de neglijenţă în serviciu le sunt străine cele două particularităţi.

În fine, autorul consemnează că ipoteza concursului de infracţiuni prevăzută la art.329 CP RM urmează a fi distinsă de situaţia în care este comisă o singură infracţiune de neglijenţă în serviciu, dar printr-un sistem de acţiuni/inacţiuni care se află în legătură cauzală cu una şi aceeaşi urmare prejudiciabilă.

În **Capitolul 4 –** ***Delimitarea neglijenţei în serviciu de unele fapte penale conexe*** – este realizată cercetarea comparativă a infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM în raport cu unele fapte penale amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum şi cu alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeaşi parte a Codului penal.

Pentru corecta încadrare a celor comise în tiparul art.329 CP RM celui abilitat cu aplicarea legii penale îi revine sarcina de a delimita neglijenţa în serviciu de alte fapte penale similare – atât de cele cu care se află în raport de concurenţă, cât şi de cele cu care nu se află într-un asemenea raport.

Infracţiunile de neglijenţă în serviciu necesită a fi delimitate de unele fapte similare înscrise în cadrul aceluiaşi Capitol XV „Infracţiuni contra bunei desfăşurări a activităţii în sfera publică” din Partea Specială a Codului penal, precum şi de unele infracţiuni amplasate în alte capitole din respectiva parte a Codului penal.

Se arată că nu doar faptele de neglijenţă în serviciu, dar şi cele de abuz de putere sau abuz de serviciu pot fi săvârşite prin inacţiune.

Se accentuează că, comparativ cu abuzul de putere sau abuzul de serviciu, infracţiunile consemnate la art.329 CP RM implică manifestarea de către persoana publică a unui comportament concretizat în îndeplinirea defectuoasă a obligaţiilor sale de serviciu, ceea ce nu

poate fi afirmat în legătură cu infracţiunile prevăzute la art.327 CP RM care, în esenţă, nu presupun exercitarea atribuţiilor de serviciu în mod defectuos, ci prin abuz.[51]

Delimitând infracţiunile prevăzute la art.327 de cele consemnate la art.329 CP RM, autorul relevă că atitudinea psihică a făptuitorului faţă de fapta prejudiciabilă comisă şi, respectiv, faţă de urmările prejudiciabile survenite, precum şi imboldul interior determinant în luarea hotărârii infracţionale constituie criterii decisive de delimitare a neglijenţei în serviciu de abuzul de putere sau abuzul de serviciu.

Autorul concluzionează că interesul material este incompatibil cu infracţiunile comise din imprudenţă, în general, şi cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu, în special. Prezenţa interesului material în procesul încălcării obligaţiilor de serviciu de către persoana publică, de regulă, necesită calificare potrivit art.327 CP RM (cu condiţia că sunt întrunite şi celelalte semne ale componenţei de infracţiune).

În ceea ce priveşte liniile de demarcaţie între infracţiunile prevăzute la art.329 şi fapta penală stipulată la art.213 CP RM, se evocă că atât încălcarea din neglijenţă a regulilor şi metodelor de acordare a asistenţei medicale, cât şi neglijenţa în serviciu care a provocat decesul persoanei atentează, în plan secundar, asupra relaţiilor sociale cu privire la viaţa persoanei. În acelaşi timp, se observă că diferă obiectul juridic principal al infracţiunilor respective.

Se mai arată că persoanei abilitate cu aplicarea legii penale îi revine sarcina ca la calificarea celor comise în tiparul art.213 şi 329 CP RM să identifice actul de referinţă ce cuprinde reguli concrete de acordare a asistenţei medicale sau de îndeplinire corespunzătoare a obligaţiilor de serviciu, a căror încălcare i se impută făptuitorului.

Disociind faptele penale sus-reliefate, autorul evidenţiază că subiectului infracţiunilor de neglijenţă în serviciu îi sunt inerente obligaţiile de serviciu, pe când subiectului infracţiunii stipulate la art.213 CP RM – obligaţiile profesionale.

Tot aici este scoasă în relief concluzia, potrivit căreia subiect al neglijenţei în serviciu poate fi: a) medicul sau lucrătorul medical care, în cadrul unei instituţii medico-sanitare publice, îndeplineşte acţiuni de ordin organizatorico-economic, administrativ de dispoziţie sau funcţii ale autorităţii publice, adică care are calitatea de persoană cu funcţie de răspundere *ori* b) medicul sau lucrătorul medical din cadrul instituţiei medico-sanitare publice care, deşi nu are calitatea de

[51] Popenco A. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea I.* În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2017, nr.2(41), p.22.

persoană cu funcţie de răspundere, realizează acţiuni/inacţiuni relevante sub aspect juridic, adică acţiuni/inacţiuni producătoare de efecte juridice.[52]

Medicii şi alţi lucrători medicali din cadrul instituţiilor medico-sanitare publice care realizează acţiuni relevante sub aspect juridic fac parte din categoria persoanelor publice, întrucât sunt angajaţi ai persoanelor juridice de drept public.

Se observă că între normele înscrise la lit.a) şi b) alin.(2) art.162, la alin.(4) art.212, la art.213, la alin.(5) art.218 CP RM etc. şi cele stipulate la art.329 CP RM nu există raport de concurenţă, aceasta deoarece pe post de subiect al neglijenţei în serviciu apare persoana publică, adică persoana care nu-şi îndeplineşte sau îşi îndeplineşte necorespunzător obligaţiile de serviciu, în timp ce în postura de subiect al încălcării din neglijenţă a regulilor şi a metodelor de acordare a asistenţei medicale sau al neacordării de ajutor unui bolnav ori al contaminării cu maladia SIDA de către lucrătorul medical etc. poate apărea doar persoana care nu-şi îndeplineşte sau îşi îndeplineşte necorespunzător obligaţiile profesionale.

Normele de la art.329 CP RM se pot afla în concurenţă cu alte norme incriminatoare. Pe de o parte, normele de la art.329 CP RM pot să apară pe post de norme speciale în raport cu alte norme, iar, pe de altă parte, acestea pot constitui norme generale faţă de alte norme. De exemplu, se relevă că normele de la art.183 CP RM sunt speciale în raport cu cele înscrise la art.329 CP RM, aceasta deoarece stabilesc răspunderea penală pentru neglijenţa în serviciu manifestată în cadrul unei sfere speciale.

Autorul constată că, în ipoteza în care regulile de protecţie a muncii sunt încălcate de către o persoană publică competentă să asigure respectarea drepturilor de protecţie a muncii, dar care nu este o persoană cu funcţie de răspundere, la calificare se va reţine art.329 CP RM (evident, dacă sunt întrunite celelalte semne constitutive). Comparativ cu neglijenţa în serviciu, încălcarea regulilor de protecţie a muncii atentează în plan principal asupra relaţiilor sociale cu privire la realizarea dreptului constituţional la protecţia muncii şi doar în plan secundar lezează relaţiile sociale cu privire la realizarea corespunzătoare a obligaţiilor de serviciu de către persoana cu funcţie de răspundere.

[52] Popenco A. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea II*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2017, nr.3(42), p.15.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Rezultatele obţinute în urma cercetării efectuate rezidă în:

1. Analiza accepţiunilor şi tezelor doctrinare evocate de oamenii de ştiinţă din Republica Moldova, precum şi de cei din alte state, pe marginea infracţiunilor de neglijenţă în serviciu;

2. Abordarea teoretico-normativă a elementelor componenţelor de infracţiune consacrate juridic la art.329 CP RM;

3. Determinarea particularităţilor definitorii ale victimei infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM;

4. Aprecierea conţinutului urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM;

5. Stabilirea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM şi cele stipulate în cuprinsul actelor normative de referinţă;

6. Analiza critică a tehnicii legislative de construcţie a normelor înscrise la art.329 CP RM;

7. Cercetarea practicii judiciare în materia infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM;

8. Disocierea infracţiunilor consemnate la art.329 CP RM de unele fapte conexe amplasate în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, precum şi de alte fapte penale asemănătoare localizate în alte capitole din aceeaşi parte a Codului penal;

9. Realizarea studiului comparativ în materia ce vizează infracţiunile de neglijenţă în serviciu în raport cu reglementările din legislaţiile penale ale unor state străine;

10. Depistarea carenţelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor de incriminare prevăzute la art.329 CP RM;

11. Formularea propunerilor legislative apte să îmbunătăţească conţinutul normelor ce incriminează faptele de neglijenţă în serviciu.

Sintetizând cele expuse în lucrare, autorul formulează următoarele ***concluzii generale***:

1) Conţinutul obiectului juridic secundar al infracţiunilor de neglijenţă în serviciu se află în strictă dependenţă de conţinutul urmărilor prejudiciabile reflectate în textul art.329 CP RM.

2) Nu pot fi privite drept victime ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu autorităţile publice, inclusiv ale administraţiei centrale de specialitate, precum şi nici organele administraţiei publice locale.

3) Neidentificarea obligaţiilor de serviciu (în pofida că acestea există, dar nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite necorespunzător) echivalează cu lipsa acestora şi, în consecinţă, nu poate determina angajarea răspunderii penale în baza art.329 CP RM.

4) În procesul calificării neglijenţei în serviciu neinvocarea normelor completatoare are drept consecinţă inaplicabilitatea normelor de incriminare incomplete înscrise la art.329 CP RM.

5) La stabilirea prejudiciului patrimonial sub forma daunelor în proporţii mari şi, respectiv, a celor în proporţii deosebit de mari se va ţine cont doar de prejudiciul efectiv cauzat, nu şi de venitul ratat.

6) În sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporţii mari cauzate drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligaţiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea decesului persoanei.

7) Întreprinzătorul individual, salariatul unei societăţi comerciale, inclusiv persoana care gestionează o organizaţie comercială, obştească sau altă organizaţie nestatală (reprezentând sectorul privat), nu pot fi subiecţi ai infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM, întrucât normele enunţate stabilesc răspunderea penală pentru conduita imprudentă în sectorul public.

8) Interpretând sistematic normele înscrise la art.329 CP RM în raport cu cele specificate la art.327 CP RM, se ajunge la concluzia că infracţiunile de neglijenţă în serviciu nu pot fi comise intenţionat, ci doar din imprudenţă.

9) Expresia „atitudine neconştiincioasă” din conţinutul alin.(1) art.329 CP RM sugerează (însă, cu foarte mare dificultate) că infracţiunile de neglijenţă în serviciu pot fi comise cu încredere exagerată.

10) În situaţia în care planează dubii privind existenţa sau lipsa posibilităţii de a prevedea cauzarea urmărilor prejudiciabile, cele săvârşite, în virtutea principiului *in dubio pro reo*, trebuie apreciate ca fiind comise în lipsa acestei posibilităţi şi, drept consecinţă, trebuie catalogate ca fiind comise fără vinovăţie.

11) Scopul infracţiunii nu este prezent, în niciun mod, în structura laturii subiective a infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM, nici pe post de semn facultativ, întrucât este incompatibil cu infracţiunile săvârşite din imprudenţă.

12) Forma prelungită a infracţiunii este incompatibilă cu infracţiunile de neglijenţă în serviciu, întrucât sub aspect subiectiv infracţiunea prelungită se caracterizează prin prezenţa intenţiei şi a scopului, ceea ce este străin infracţiunilor de neglijenţă în serviciu.

13) Ipoteza concursului de infracţiuni prevăzute la art.329 CP RM urmează a fi distinsă de situaţia în care este comisă o singură infracţiune de neglijenţă în serviciu, dar printr-un sistem de acţiuni/inacţiuni care se află în legătură cauzală cu una şi aceeaşi urmare prejudiciabilă.

14) Încălcarea din imprudenţă a obligaţiilor pur profesionale nu poate antrena răspunderea penală în baza art.329 CP RM, nefiind exclus, însă, ca asemenea comportamente să cadă sub incidenţa altor norme de incriminare.

Problema ştiinţifică actuală soluţionată constă în elaborarea unui cadru conceptual complex cu referire la infracţiunile de neglijenţă în serviciu în corespundere cu cadrul teoretico-normativ actual, ceea ce a permis identificarea imperfecţiunilor de care suferă normele de incriminare supuse analizei şi, corespunzător, înaintarea unui şir de propuneri menite să îmbunătățească textul incriminator examinat în vederea facilitării activităţii practicienilor privind aplicarea corectă a normelor înscrie la art.329 CP RM.

Urmărind scopul de a îmbunătăți textul art.329 CP RM autorul formulează următoarele ***recomandări***:

1) Modificarea denumirii art.329 CP RM din „Neglijenţa în serviciu" în „Încălcarea din imprudenţă a obligaţiilor de serviciu";

2) Stipularea expresă în dispoziţia normelor înscrise la art.329 CP RM a imprudenţei drept formă a vinovăţiei cu care trebuie să acţioneze făptuitorul la săvârşirea ilicitului penal;

3) Excluderea expresiei „ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconştiincioase faţă de ele" din textul alin.(1) art.329 CP RM;

4) Înlocuirea locuţiunii „Aceleaşi acţiuni care au provocat:" de la alin.(2) art.329 CP RM cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare din imprudenţă de către o persoană publică a obligaţiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat:". Aceeaşi modificare urmează a fi operată la alin.(1^1) art.329 CP RM;

5) Specificarea, la alin.(1) art.329 CP RM, a vătămării medii a sănătăţii persoanei în calitate de urmare prejudiciabilă cu caracter alternativ;

6) Instituirea, în cadrul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, a urmării prejudiciabile concretizate în „vătămarea gravă a sănătăţii persoanei";

7) Introducerea unui nou alineat (1^1) care să incrimineze neglijenţa în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporţii deosebit de mari drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice;

8) Introducerea circumstanţei agravante „decesul a două sau mai multor persoane" în cadrul unui nou alineat (3).

Avantajele unor asemenea recomandări se vor exprima în:

a) Determinarea exactă a conţinutului art.329 CP RM şi, implicit, înlăturarea dubiilor de interpretare a textului respectivului articol;
b) Facilitarea activităţii practicienilor privind aplicarea art.329 CP RM;
c) Ajustarea cadrului incriminator la tehnica normală de construcţie a componenţelor de infracţiune în textul articolului din legea penală;

d) Asigurarea atingerii scopului pedepsei penale prin agravarea răspunderii în ipoteza săvârşirii neglijenţei în serviciu care a cauzat decesul a două sau mai multor persoane;
e) Evitarea condamnării Republicii Moldova de către CtEDO prin asigurarea unui text de lege clar şi previzibil.

Planul cercetărilor de perspectivă la tema lucrării este orientat spre:

1. Aprofundarea concepţiei în partea ce vizează introducerea răspunderii penale pentru neglijenţa în serviciu în sectorul privat.
2. Investigarea, mult mai temeinică, a coraportului dintre infracţiunile de neglijenţă în serviciu şi unele instituţii consacrate în Partea Generală a Codului penal.
3. Abordarea aspectelor privind concurenţa dintre normele înscrise la art.329 CP RM şi alte norme din Partea Specială a Codului penal.

ADNOTARE

Popenco Adrian, „Aspecte teoretice şi practice ale infracţiunii de neglijenţă în serviciu”. Teză de doctor în drept. Școala doctorală *Ştiinţe Juridice* a Universităţii de Stat din Moldova. Chişinău, 2020.

Structura lucrării: Introducere, 4 capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografia din 370 titluri, 228 pagini text de bază. Rezultatele obţinute sunt publicate în 12 lucrări.

Cuvinte-cheie: infracţiune de serviciu, imprudenţă, atribuţii de serviciu, persoană publică, atitudine neconştiincioasă sau neglijentă, delimitare, studiu comparat, practică judiciară etc.

Domeniul de studiu: Drept penal. Partea specială.

Scopul şi obiectivele lucrării: *scopul* lucrării constă în efectuarea unei investigaţii teoretico-normative solide în materia ce vizează infracţiunile de neglijenţă în serviciu, în depistarea şi clarificarea problemelor practice cu care se confruntă persoanele abilitate cu aplicarea legii penale, *in concreto* – a normelor înscrise la art.329 CP RM, precum și în identificarea carenţelor de care suferă respectivele norme, cu formularea unor propuneri legislative apte să îmbunătăţească cadrul legal actual în materie. Drept *obiective* au fost trasate: abordarea teoretico-normativă a elementelor componenţelor de infracţiune consacrate juridic la art.329 CP RM; identificarea coraportului dintre normele prevăzute la art.329 CP RM şi cele cuprinse în actele normative de referinţă; analiza critică a tehnicii legislative de construcţie a normelor înscrise la art.329 CP RM; cercetarea practicii judiciare în materia infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM; depistarea carenţelor legislative ce îngreunează aplicabilitatea normelor incriminatoare prevăzute la art.329 CP RM; formularea propunerilor *de lege ferenda* apte să îmbunătăţească conţinutul normelor ce incriminează faptele de neglijenţă în serviciu.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică își găseşte exprimare în faptul că sunt identificate varii probleme teoretico-practice de ultimă oră la care s-a încercat a fi aduse soluţii potrivite.

Noutatea ştiinţifică a lucrării elaborate consistă şi în: a) punctarea manierei de identificare a conţinutului obiectului juridic secundar al infracţiunilor prevăzute la art.329 CP RM prin raportarea acestuia la tipul urmărilor prejudiciabile survenite; b) stabilirea entităţilor ce nu pot apărea în postura de victime ale infracţiunilor de neglijenţă în serviciu; c) evidenţierea coraportului dintre normele incomplete prevăzute la art.329 CP RM şi cele completatoare din actele normative de referinţă; d) argumentarea plenară a conţinutului celor două modalităţi normative de exprimare a faptei prejudiciabile prin prisma practicii judiciare în materie; e) relevarea exactă a conţinutului urmărilor prejudiciabile consemnate în art.329 CP RM; f) demonstrarea, prin raţionamente, a imposibilităţii evoluării venitului ratat în calitate de formă a daunelor în proporţii mari; g) identificarea argumentată a liniilor de demarcaţie între infracţiunile de neglijenţă în serviciu şi alte fapte penale conexe etc.

Semnificaţia teoretică: lucrarea reprezintă o sursă ştiinţifico-metodologică necesară doctrinei autohtone, şi nu doar, contribuind la dezvoltarea continuă a ştiinţei dreptului penal.

Valoarea aplicativă: lucrarea poate fi utilă persoanelor abilitate cu aplicarea legii penale cazurilor practice concrete. Studiul comportă importante valenţe teoretico-practice, analizei fiind supuse peste 85 de hotărâri judecătoreşti, care au şi servit drept bază empirică la elaborarea acestui demers ştiinţific. În rezultatul cercetării întreprinse sunt formulate recomandări practice, precum şi propuse diverse soluţii de calificare pentru anumite situaţii problematice.

АННОТАЦИЯ

Попенко Адриан, «Теоретические и практические аспекты преступления в виде служебной халатности». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Докторальная школа юридических наук Государственного университета Молдовы. Кишинэу, 2020

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 370 названий; 228 страниц составляют основную часть диссертации. Достигнутые результаты опубликованы в 12 научных работах. **Ключевые слова:** служебное преступление, неосторожность, служебные обязанности, публичное лицо, недобросовестное и небрежное/халатное отношение, разграничение, сравнительный анализ, судебная практика и др. **Предмет исследования:** Уголовное право. Особенная часть.

Цель и задачи исследования. *Цель* исследования заключается в проведении углубленного нормативно-теоретического анализа преступлений в виде служебной халатности, в выявлении проблем, с которыми сталкиваются на практике профессионалы, применяющие уголовный закон, в частности – нормы, закрепленные в ст.329 УК РМ, а также в выделении недостатков, допущенных в этих нормах, и в предложении поправок, которые могут способствовать усовершенствованию действующего законодательства. Были определены следующие *задачи*: нормативно-теоретический анализ признаков состава уголовно наказуемых преступлений предусмотренных в ст.329 УК РМ; выявление соотношения между положениями ст.329 УК РМ и положениями, содержащимися в нормативных актах в данной отрасли; критический анализ законодательной техники, используемой при составлении норм, закрепленных в ст.329 УК РМ; изучение судебной практики по преступлениям, предусмотренным в ст.329 УК РМ; выделение законодательных недостатков, затрудняющих применение инкриминирующих положений ст.329 УК РМ; внесение предложений *de lege ferenda,* направленных на усовершенствование содержания норм, устанавливающих уголовную ответственность за деяния в виде служебной халатности.

Научная новизна и оригинальность исследования выражается в том, что были обозначены и раскрыты различные теоретические и практические проблемы, которым была предпринята попытка предложить адекватные решения. Научная новизна работы состоит: a) в детальном изложении методики раскрытия содержания вторичного правового предмета преступлений, предусмотренных в ст.329 УК РМ, исходя из формы проявления пагубных последствий; b) в определении лиц, которые не могут предстать перед судом в качестве потерпевших по преступлениям в виде служебной халатности; c) в выделении соотношения между неполными положениями ст.329 УК РМ и дополняющими положениями, содержащимися в нормативных актах в данной отрасли; d) в полноценной аргументации содержания двух используемых нормативных способов выражения деяния, исходя из судебной практики в данной области; e) в точном раскрытии содержания пагубных последствий, обозначенных в ст.329 УК РМ; f) в изложении рассуждений, доказывающих невозможность оценивать упущенную выгоду, как одну из форм нанесения ущерба в крупных размерах; g) в аргументированном определении демаркационных линий между преступлениями в виде служебной халатности и другими смежными уголовными деяниями. **Теоретическое значение.** Работа представляет собой научно-методологический источник, необходимый национальной доктрине (и не только), и способствующий непрерывному научному развитию отрасли уголовного права.

Прикладное значение. Данный труд может быть полезным профессионалам при применении уголовного закона и разрешении конкретных дел. Исследование имеет не только существенное теоретическое значение, но и практическое: изучено более 85 судебных решений, которые стали эмпирической основой для данной научной работы. Проведенные исследования позволили автору предложить ряд рекомендаций и решений относительно квалификации в сложных ситуациях.

ANNOTATION

Popenco Adrian "Theoretical and Practical Aspects of the Negligence in Performance of Duties Offence". PhD Thesis. Doctoral School of Legal Studies from Moldova State University. Chisinau, 2020

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 370 titles, 228 pages basic text. The fundamental ideas and scientific results are exposed and published in 12 scientific papers.

Key-words: offence in public position, imprudence, professional duties, public person, unconscious or negligent attitude, delimitation, comparative study, judicial practice etc.

The domain of study: This thesis belongs to the criminal law, the Special Part.

The purpose and objectives of the study: the purpose of the paper is to carry out a solid theoretical-normative investigation in the matter of the negligence in performance of duties offences, in detecting and clarifying the practical problems faced by the persons empowered with the application of the criminal law when applying *in concreto* the norms registered in the art.329 CC RM , as well as in identifying the deficiencies of the respective norms, with the formulation of legislative proposals able to improve the current legal framework in this matter. The *objectives* are: the theoretical-normative approach of the elements of the criminal components legally enshrined in art.329 CC RM; identification of the correlation between the norms stipulated in art.329 CC RM and those included in the normative acts of reference; critical analysis of the legislative technique of construction of the norms registered in art.329 CC RM; the research of the judicial practice in the matter of the offences provided in art.329 CC RM; the detection of the legislative deficiencies that mark the incriminating norms provided in art.329 CC RM; formulation of the *de lege ferenda* proposals able to improve the content of norms that incriminate the acts of negligence in performance of duties.

The scientific novelty and originality: find expression in the fact that various last-minute theoretical-practical problems have been identified where appropriate solutions were tried. The scientific novelty of this work also consists of: a) pointing out the manner of the content identification of the secondary legal object of the crimes, provided in art.329 CC RM by referring it to the type of harmful consequences that occurred; b) establishing the entities that cannot be victims of the offences of negligence in performance of duties; c) highlighting the correlation between the incomplete norms provided in art.329 CC RM and the complementary ones from reference normative acts; d) comprehensive argumentation of the content of the two normative ways of expressing the prejudicial fact through the prism of the judicial practice in the matter; e) accurate detection of the content of the harmful consequences recorded in art.329 CC RM; f) proving, by reasoning, the impossibility of developing the missed income as a form of damages in large-scale and especially large-scale; g) the argued identification of the limits between the offences of negligence in performance of duties and other related criminal acts, etc.

The theoretical importance: the paper represents a scientific-methodological source necessary for the local doctrine, and not only, a necessity for the continuous development of the science of criminal law. **Practical value:** the work can be useful for persons empowered with the application of criminal law to concrete practical cases. The paper carries important theoretical-practical significance, analyzing over 85 court decisions, which also served as the empirical basis of this study. As a result of the undertaken research, practical recommendations were formulated as well as various qualification solutions proposed for certain problematic situations.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbăneagră A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. – 860 p.
2. Brînza S. şi Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială, vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. – 1300 p.
3. Buda D. *Infracţiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul*. În: Revista transilvană de ştiinţe administrative, 1999, nr.1(2), p.67-75.
4. *Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.72-74.
5. *Convenţia Naţiunilor Unite împotriva corupţiei*. Disponibil: http://www.cdep.ro/proiecte/2004/400/40/5/conv445.pdf
6. *Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia*. Disponibil: https://cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia_.pdf
7. Cuşnir V. *Specificul calificării infracţiunilor comise de persoanele cu funcţie de răspundere*. Chişinău, 2013. – 96 p.
8. Diaconescu Gh. şi Duvac C. *Tratat de drept penal: Partea Specială*. Bucureşti: C.H. Beck, 2009. – 1158 p.
9. *Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova privind controlul consituţionalităţii unor prevederi din articolele 189 alin.(3) lit.f), 307 alin.(2) lit.c), 327 alin.(2) lit.c), 329 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și din articolul 335 alin.(1[1]) din Codul penal, nr.24 din 17.10.2019.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr.338-343.
10. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei naţionale de integritate şi anticorupţie pentru anii 2017-2020, nr.56 din 30.03.2017*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.216-228.
11. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
12. *Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei penale privind corupţia, nr.428 din 30.10.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.229.
13. *Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenţiei Organizaţiei Naţiunilor Unite împotriva corupţiei, nr.158 din 06 iulie 2007*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.103-106.
14. *Legea Republicii Moldova a integrităţii, nr.82 din 25 mai 2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.229-243.
15. **Popenco A**. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea I*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2017, nr.2(41), p.19-25.
16. **Popenco A**. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): delimitarea de unele fapte penale similare, partea II*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2017, nr.3(42), p.10-17.
17. **Popenco A**. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): aspecte comparative pe orizontală*. În: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare” (Chişinău, 09-10 noiembrie 2017). Seria „Ştiinţe juridice”. Chişinău: CEP USM, 2017, p.85-89.
18. **Popenco A**. *Neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): examen al unor abordări din jurisprudenţa Republicii Moldova*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Ştiinţe sociale”, 2018, nr.3(113), p.123-136.

19. **Popenco A**. *Urmarea prejudiciabilă a infracţiunii de neglijenţă în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea I*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2018, nr.3(46), p.10-16.
20. **Popenco A**. *Urmarea prejudiciabilă a infracţiunii de neglijenţă în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, partea II*. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2018, nr.4(47), p.31-38.
21. **Popenco A**. *Participaţia penală vs neglijenţa în serviciu (art.329 CP RM): scurt examen de compatibilitate.* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare" (Chişinău, 08-09 noiembrie 2018). Seria „Ştiinţe juridice". Chişinău: CEP USM, 2018, p.292-296.
22. **Popenco A**. *Neglijenţa în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): aspecte teoretice şi practice*. În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2019, nr.3(123), p.218-232.
23. **Popenco A**. *Obiectul juridic special al infracţiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2019, nr.3, p.52-56.
24. **Popenco A**. *Victima infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare" (Chişinău, 07-08 noiembrie 2019). Seria „Ştiinţe juridice şi economice". Chişinău: CEP USM, 2019, p.221-226.
25. **Popenco A**. *Examen teoretico-practic privind fapta prejudiciabilă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Materialele Conferinţei ştiinţifice aniversare cu participare internaţională „Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional" (Chişinău, 01-02 octombrie 2019). Chişinău: CEP USM, 2020, p.318-328.
26. **Popenco A**. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM), partea I.* În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2020, nr.1(52), p.32-38.
27. **Popenco A**. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM), partea II.* În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, 2020, nr.2(53), p.52-60.
28. **Popenco A**. *Subiectul infracţiunilor prevăzute la art.329 din Codul penal al Republicii Moldova*. În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, 2020, nr.5, p.53-60.
29. Popov R. *Subiectul infracţiunilor prevăzute în Capitolele XV şi XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chişinău: CEP USM, 2012. – 315 p.
30. Popov R. *Unele controverse legate de statutul persoanei publice privită ca subiect special al infracţiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal*. În: Revista Naţională de Drept, 2013, nr.6, p.65-68.
31. Popov R. *Aplicarea art.256 şi 324 din Codul penal pentru infracţiunile comise de către cei din personalul instituţiilor medicale-sanitare sau cei din personalul instituţiilor de învăţământ*. În: Revista Naţională de Drept, 2015, nr.10, p.19-28.
32. Popov R. şi Stati V. *Infracţiuni contra bunei desfăşurări a activităţii în sfera publică. Neglijenţa în serviciu*. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale. / Coord. ed. Poalelungi M. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. – 1192 p.
33. *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2016*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1479143_md_raportul_de_ac.pdf
34. *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2017*. Disponibil: file:///C:/Users/Alina/Downloads/public_publications_1823143_md_raport_cna_201.pdf
35. *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2018*. Disponibil https://cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf
36. *Raportul de activitate al Centrului Naţional Anticorupţie pe anul 2019*. Disponibil https://cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf
37. Serbinov I. *Unele consideraţii privind obiectul juridic al infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 Cod penal).* În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.7, p.33-41.

38. Serbinov I. *Subiectul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal), partea I*. În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.9, p.14-24.
39. Serbinov I. *Subiectul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal), partea II*. În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.10, p.20-28.
40. Serbinov I. *Latura subiectivă a infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 din Codul penal).* În: Revista Naţională de Drept, 2017, nr.11, p.11-19.
41. Serbinov I. *Urmările prejudiciabile în cazul infracţiunilor de neglijenţă în serviciu (art.329 CP RM).* În: Revista ştiinţifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae". Seria „Ştiinţe sociale", 2017, nr.8(108), p.251-262.
42. Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijenţă în serviciu*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2018. – 280 p.
43. Stati V. *Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Декабрь 2016, Выпуск 12(20) ч.3, p.79-87.
44. Stati V.A. *Hotărârile Curţii Constituţionale a Republicii Moldova nr.22/2017 şi nr.33/2017: efectele preconizate asupra legii penale*. În: «Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Февраль 2018, Выпуск 2(34) ч.7, p.43-50.
45. Борков В.Н. *Основные признаки должностной халатности (ст.293 УК РФ).* În: Вестник Омского университета, 2014, №1(38), p.185-189.
46. Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристь, 2000. – 368 p.
47. Гырла Л.Г. şi Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная, том II*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. – 592 p.
48. Елисеев С.А. şi Тыняная М.А. *Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды.* În: Вестник Томского государственного университета, 2012, №359, p.118-125.
49. Елисеев С.А. şi Тыняная М.А. *Квалификация бездействия должностных лиц при конкуренции уголовно-правовых норм*. În: Сибирский юридический вестник, 2016, №4(75), p.12-19.
50. Изосимов С.В. şi Царев Е.В. *Возможна ли умышленная халатности?* În: Пробелы в российском законодательстве, 2008, №1, p.231-233.
51. Кочерга В.А. *Формы деяния в составе халатности: дискуссионные аспекты*. În: Общество: политика, экономика, право, 2016, №3, p.147-149.
52. Кочерга В.А. *Последствия халатности: уголовно-правовой анализ*. În: Теория и практика общественного развития, 2016, №5, p.95-97.
53. Кочерга В.А. *Халатность: содержательные, компаративистские, правоприменительные аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2017. – 204 p.
54. Лосев В.В. *Преступления против интересов службы: юридический анализ и правила квалификации*. Минск: Амалфея, 2010. – 176 p.
55. Мерзлякова В.А. *Некоторые особенности субъективных признаков халатности*. În: Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция», 2014, №3, p.29-32.
56. Рыжанков А.Ю. *Незаконное привлечение к уголовной ответственности за служебную халатность как нарушение права человека на правосудие*. În: Полоцкий государственный университет, 2016, p.185-192.
57. Рубцова Ю.С. *Уголовно-правовая характеристика преступной халатности при производстве предварительного расследования в форме дознания*. În: Вестник Санкт-Петербурского университета МВД России, 2016, №4(72), p.97-102.

58. Рубцова Ю.С. *Должностная халатность при производстве предварительного расследования в форме дознания (уголовно-правовые и криминологические вопросы) /* Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2017. – 25 р.
59. Тыняная М.А. *Объект халатности.* În: Сибирский юридический вестник, 2011, №3 (54), p.88-94.
60. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от иных преступлений, связанных с неисполнением лицом своих профессиональных обязанностей*. În: Российское правоведение: трибуна молодого ученого: Сборник статей / Отв. ред. В.А. Уткин. Томск: Изд-во Томского государственного университета, 2011, Вып. 11, p.244-246.
61. Тыняная М.А. *Проблемы уголовно-правовой оценки субъективных признаков в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2011, p.138-141.
62. Тыняная М.А. *Проблемы законодательного определения признаков объективной стороны халатности*. În: Вестник Омского университета. Серия «Право», 2012, №1 (30), p.139-142.
63. Тыняная М.А. *К вопросу о характере связи между бездействием и общественно опасными последствиями в составе халатности*. În: Вестник Томского государственного университета, 2013, №3 (9), p.77-80.
64. Тыняная М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2013.
65. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от злоупотребления должностными полномочиями и превышения должностных полномочий*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности, Часть 62, 2014, p.30-32.
66. Тыняная М.А. *Ненадлежащее исполнение должностным лицом своих обязанностей как признак объективной стороны халатности*. În: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей Томского государственного университета, 2015, p.45-47.
67. Тыняная М.А. *Отграничение халатности от других должностных преступлений*. În: Вестник Томского государственного университета. Серия «Право», 2016, №1(19), p.47-53.
68. Царев Е.В. *Уголовное законодательство об ответственности за халатность: История, современность, перспективы развития* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2009. – 31 р.

POPENCO, Adrian

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE ALE INFRACȚIUNII DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU

SPECIALITATEA – 554.01 DREPT PENAL ŞI EXECUŢIONAL PENAL

Rezumatul tezei de doctorat

Aprobat spre tipar: 07.10.2020
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 2.0

Formatul hârtiei 60x84 1/16.
Tirajul 30 ex.
Comanda nr. _____

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. A. Mateevici 60, Chișinău, MD-2016